

Таҳорат китоби: Ният ва унинг ҳукми

«Тайсирул аллом шарҳу умдатил аҳком» китобидан иктибос

[Ўзбекча – Uzbek – الأوزبكي]

**Шайх Абдуллоҳ ибн Абдурахмон Оли
Бассом**

**Мутаржим: Иброҳим Асарий
Мухаррир: Абу Абдуллоҳ Шоший**

كتاب الطهارة: النية وأحكامها

مقتبس من كتاب تيسير العلام شرح عمدة الأحكام

[الأوزبكي – Uzbek – Ўзбекча]

الشيخ عبد الله بن عبد الرحمن بن صالح آل بسام

ترجمة: إبراهيم الأثري

مراجعة: أبو عبد الله الشاشي

Мутаржим муқаддимаси

Бисмиллаҳир-рахмонир-роҳийм

Аллоҳ таолога ҳамду санолар, Пайғамбаримизга, у кишининг аҳли-оиласи, саҳобалар ва уларга эргашган солиҳ инсонларга салавот ва саломлар бўлсин!

Дарҳақиқат, Аллоҳ таоло бизларга Ўзини танитадиган, динимизни ўргатадиган ва У зот нозил қилган ҳукмларни баён қиладиган Пайғамбар юборди.

Аллоҳ таоло шундай дейди: **«Шунингдек, сизларга ўзларингиздан бўлган, Бизнинг оятларимизни сизларга тиловат қиладиган, сизларни поклайдиган, сизларга Китоб ва Ҳикматни (Қуръон ва Ҳадисни) таълим берадиган ҳамда билмаган нарсаларингизни ўргатадиган пайғамбар юбордик»** [Бақара: 151].

Аллоҳ таоло бизларни юборилган бу Пайғамбарга итоат қилишга буюриб шундай дейди: **«Айтинг: «Аллоҳ ва пайғамбарга итоат қилингиз!»** Агар юз ўгирсалар, албатта Аллоҳ бундай кофирларни севмас» [Оли-Имрон: 32]. Агар чиндан ҳам Аллоҳни севсак ва Аллоҳ таоло ҳам бизни севишини ва гуноҳларимизни кечиршини истасак Пайғамбарга эргашишимиз лозимлиги, шунингдек, Пайғамбарга итоат қилиш Аллоҳга итоат қилиш эканини баён қилиб Аллоҳ таоло шундай дейди: **«Айтинг (Эй Муҳаммад): «Агар Аллоҳни севсангиз, менга эргашинглар. Шунда Аллоҳ сизларни севади ва гуноҳларингизни мағфират қилади. Аллоҳ (гуноҳларни) мағфират қилгувчи ва меҳрибондир»** [Оли-Имрон: 31].

Бошқа оятда шундай дейди: **«Кимки пайғамбарга итоат этса, демак, Аллоҳга итоат этибди...»** [Нисо: 80].

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга итоат қилиш ва у зотдан ўрнак олишга буюрувчи ёки тарғиб қилувчи бундан бошқа талай оятлар бор.

Қолаверса, жаннатга киришимиз учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга итоат қилишимиз лозимдир.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Умматимнинг барчаси жаннатга киради. Бундан бош тортганлар мустаснодир». Саҳобалар: «Ё Расулуллоҳ, (жаннатга киришдан) ким бош тортади?», деб сўрашди. Шунда Расулуллоҳ: «Ким менга итоат қилса жаннатга киради. Кимда-ким менга итоат қилмаса, (жаннатга киришдан) бош тортган бўлади», деб жавоб бердилар [Бухорий: 6851].

Шак-шубҳасиз, ҳар қандай солиҳ амалнинг дуруст ва қабул бўлиши учун унинг ихлос ила ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатига мувофиқ бўлиши шарт қилинади.

Аллоҳ таоло айтади: **«Ҳолбуки, улар ихлос билан ягона Аллоҳга ибодат қилишгагина буюрилдилар»** [Баййина: 5]. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Албатта амаллар(нинг солиҳ ёки яроқсизлиги, мақбул ёки номақбуллиги) фақат ниятларга боғлиқдир» [Бухорий: 1907]. Бошқа бир ҳадиси шарифда шундай дейдилар: «Ким биз қилмаган амални қилса, қилган амали қабул қилинмайди» [Муслим: 1718].

Бинобарин, ислом уммати уламолари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг айтган сўз, амал ва иқрорларидан иборат суннатини йиғиб, минглаб китоблар битишган. Ҳижрий олтинчи асрда яшаб ўтган имом Абдулғаний ибн Абдулвоҳид Мақдисий Жаммоилий ана шулар жумласидандир. У «икки саҳиҳ ҳадислар тўплами»-да келган фикҳ аҳкомларига тааллуқли ҳадисларни бир китобда жамлаб, уни «*Умдатул аҳком*» деб номлаган. Бу

китоб фикҳ китобларидаги машҳур боблар асосида тартибланган бўлиб, унда имом Бухорий ва Муслим мазкур бобларда ривоят қилган саҳиҳ ҳадислар келтирилган.

Асримиз уламоларидан бўлмиш аллома шайх Абдуллоҳ ибн Абдурахмон Оли Бассом бу китобга қисқа ва сермазмун шарҳ ёзиб, уни «*Тайсирул Аллом шарҳу умдатил аҳком*», дея номлаган.

Биз ушбу китоб таржимасини эътиборингизга ҳавола қиламиз, иншаоллоҳ.

Аллоҳ таолодан бу арзимас амалимизни даргоҳида қабул қилиши, охиратда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шафоатига сазовор бўладиган, ислом дини ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатига хизмат қилувчи бандаларидан қилишини сўраймиз. Шунингдек, Аллоҳ таолодан ушбу таржима Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам суннатларини ёйиш борасида муносиб ҳисса қўшишини умид қилиб қоламиз. Омийн!

Муаллиф муқаддимаси

Муаллиф ҳофиз шайх Такийюддин Абу Муҳаммад Абдулғаний ибн Абдулвоҳид ибн Али ибн Сарур Мақдисий роҳимаҳуллоҳ шундай дейди:

Барчадан олий ва устун бўлган ёлғиз ҳақиқий подшоҳ — Аллоҳга ҳамдлар бўлсин. Гувоҳлик бераманки, шериги бўлмаган Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ. У еру осмон ва улар ўртасидаги барча нарсаларнинг Раббиси бўлган Азиз ва Ғаффор зотдир.

Яна гувоҳлик бераманки, Муҳаммад Унинг бандаси ва танлаб олган пайғамбаридир. Пайғамбаримиз Муҳаммадга, у зотнинг аҳли-оиласи ва барча саҳобаларига Аллоҳнинг салом ва салавотлари бўлсин.

Аммо баъд:

Баъзи биродарларимиз «икки имом» — Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим Бухорий ва Муслим ибн Ҳажжож ибн Муслим Қушайрий Найсабурий ривоят қилган «муттафақун алайҳ»¹ ҳадислардан фикхий аҳком-

¹ Имом Бухорий ва Муслим «иттифоқ қилган» ёки «муттафақун алайҳ ҳадис», деб икки имом бир саҳобийдан ривоят қилган ҳадисга айтилади. Ушбу ҳадиснинг матни бир хил бўлиши шарт эмас. Балки, ҳадис маъноси бирдек бўлса kifoya. Масалан: Имом Бухорий ва Муслим Ибн Умар розияллоҳу анҳумодан бирон ҳадисни ривоят қилиб, имом Муслим Бухорий зикр қилмаган баъзи сўзларни қўшиб ривоят қилса, «муттафақун алайҳ» дейилаверади. Аммо имом Бухорий ва Муслим ривоят қилган ҳадиснинг матни бир хил, бироқ унинг ровийси саҳобий бошқа-бошқа бўлса, «муттафақун алайҳ» деб айтилмайди. Масалан: Имом Бухорий

ларга оид бўлганларини саралаб беришимни илтимос қилишди. Мен бу амал фойдали бўлади деган умидда уларнинг илтимосларига рози бўдим².

Аллоҳ таолодан бу китобни бизларга ва уни ёзган, эшитган, ўқиган, ёдлаган ҳамда унга назар солган кишиларга фойдали қилишини сўраймиз.

Шунингдек, Аллоҳдан бу амалимизни холис Ўзи учун бўлиши ва жаннати найимга киришга сабаб бўладиган амаллар қаторида қилишини умид қиламиз. Зеро, бизга Аллоҳнинг Ўзи кифоя ва У қандай ҳам яхши вакилдир.

Ибн Умардан, Муслим эса Абу Хурайрадан матни бир хил ҳадисни ривоят қилса, «муттафақун алайҳ» саналмайди.

² Шайх Оли Бассом айтади: «Муаллиф роҳимахуллоҳ гоҳида услубига хилоф ўлароқ, «саҳиҳайн»нинг бирида ёки ундан бошқа китобларда келган ҳадисларни ҳам зикр қилган. Заркаший роҳимахуллоҳнинг бу китобга битган қўлёзма изоҳини кўрдим. Унда Заркаший муаллиф ваъдасига хилоф равишта «муттафақ алайҳ» бўлмаган ҳадисларни келтирганини айтган ва бунга эътироз билдириб, ушбу ҳадисларни баён қилган. Заркаший роҳимахуллоҳ Бухорий ва Муслим ҳадис матнида ихтилоф қилиб, бироқ маъносида иттифоқ қилган ҳадисларга эътироз билдирмаган.

Мен Заркашийнинг изоҳларидан хулоса тузиб, уни мазкур шарҳ хошияларига илова қилдим».

Биринчи ҳадис

Мўминлар амири Абу Ҳафс Умар ибн Хаттоб розияллоху анхудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламнинг шундай деганларини эшитдим: **«Албатта амаллар ниятларга боғлиқдир. Ҳар бир кимса учун ният қилгани насиб қилур. Кимда-ким Аллоҳ ва Унинг Расули учун хижрат қилса, у ҳолда Аллоҳ ва Расули сари хижрат қилган бўлур. Кимда-ким молдунёга эришиш ёхуд бир аёлга уйланиш мақсадида хижрат қилса, у ҳолда ўзи мақсад қилган нарчасига хижрат қилган бўлур»** [Бухорий: 1 ва Муслим: 1907].

Шарҳ:

Мазкур ҳадис Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи ва салламнинг буюк сўзларидан ва ислом динидаги муҳим қоидалардан бири бўлиб, амалларни ўлчаш учун энг тўғри мезондир. Амалларнинг қабул бўлиши ёки бўлмаслиги ва қўп ёки кам савоб берилиши ниятга боғлиқдир.

Набий соллаллоху алайҳи ва саллам амаллар ниятларга боғлиқ экани ҳақида хабар бердилар. Агар ният тўғри ва амал холис Аллоҳ учун бўлса, амал қабул қилинади. Аммо бундай бўлмаса, қабул қилинмайди. Зеро, Аллоҳ таоло ноҳолис ва ширк аралашган амалдан бутунлай беҳожат бўлган Зотдир.

Сўнг Набий соллаллоху алайҳи ва саллам ушбу буюк қоидадан ойдинлаштириб бериш учун бунга хижрат амалини мисол қилиб келтирдилар. Ким куфр диёридан Аллоҳнинг савобига эришиш, Набий соллаллоху алайҳи ва салламга яқин бўлиш ва шариатни ўрганиш ниятида хижрат қилса, унинг хижрати Аллоҳ йўлида бўлиб, У зот уни ажру савоб ила мукофотлайди. Ким бирон дунёвий манфаатга

эришиш мақсадида ҳижрат қилса, ҳеч қандай савобга эришмайди. Балки гуноҳ-маъсият учун ҳижрат қилган бўлса, бу амали туфайли жазоланади.

Дарҳақиқат, ният орқали ибодат билан одат ўртаси ажратилади. Масалан, жанобатдан покланиш ниятида ғул қилинса, ибодат, шунчаки тозаланиш ёки салқинланиш мақсадида ғул қилинса, одат бўлади.

Шариатда ниятга икки томондан қаралади:

Биринчиси: Амалларни ёлғиз Аллоҳ таоло учун ихлос билан бажариш. Ниятдан кўзланган энг олий ғоя ҳам шудир. Бу тўғрида кўпроқ тавҳид ва одоб-ахлоқ илми уламолари сўз юритадилар.

Иккинчиси: Ибодатларни бир-биридан ажратиш. Бу тўғрида кўпроқ фуқаҳолар сўз юритади.

Мазкур ҳадис эътибор қаратишимиз ва унинг маъноларини яхши англаб етишимиз лозим бўлган сермазмун ҳадислардан биридир. Албатта, ушбу ҳадисни қисқа сатрларда шарҳлаш билан унинг ҳаққини тўлиқ адо қилиб бўлмайди.

Имом Бухорий роҳимаҳуллоҳ мазкур ҳадис ҳар қандай илмий масала ёки бобга тааллуқли бўлгани боис саҳиҳ тўпламини у билан бошлаган.

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1- Амалларнинг тўғри ёки нотўғри, савоби комил ёки ноқис бўлиши ҳамда тоат ёки маъсият деб эътибор қилиниши ниятларга боғлиқдир. Ким амали ила риёкорликни қасд қилса, гуноҳкор бўлади. Масалан, ким фақат Аллоҳнинг динини устун қилиш ниятида жиҳод қилса, комил савобга эришади. Борди-ю, Аллоҳнинг динини устун қилиш билан бир қаторда ўлжани ҳам ният қилса, савоби

ноқис бўлади. Агар фақат ўлжа ниятида жиҳод қилса, гуноҳкор бўлмасада, бироқ мужоҳидга бериладиган ажр-савобга эришмайди.

Мазкур ҳадис ниятларнинг хилма-хиллигига қараб амаллар, хоҳ у тоат-ибодат, хоҳ маъсият бўлсин, турлича бўлишини баён қилиш учун айтилган.

2- Ният амалнинг асосий шарти саналади. Аммо уни эсга олишда ибодатга путур етказадиган даражада чуқур кетмаслик керак. Зеро, бирон амални бажариш кўнгилдан ўтиши билан ният ҳосил бўлади. Уни эсга олиш ва рўёбга чиқаришда ортикча такаллуфга хожат йўқ.

3- Ният қалбда бўлади, уни тил билан айтиш бидъат.

4- Модомики, риёкорлик ва фақат дунёвий манфаатларга эришиш ниятида амал қилиш ибодатга путур етказар экан, улардан сакланиш фарздир.

5- Қалбда кечадиган амалларга эътибор қаратиш ва уни доимо назорат қилиб туриш лозим.

6- Аллоҳ розилиги учун куфр диёрдан ислом диёрига хижрат қилиш энг афзал ибодатлардан бири.

Фоида:

Ибн Ражаб роҳимахуллоҳ Аллоҳдан бошқаси учун қилинган амаллар бир неча қисм бўлишини зикр қилган:

1) «Инсон ўз амали билан фақат риёкорлик ва дунёвий манфаатларга эришишни қасд қилади. Бундай ҳолат мўмин кишидан деярли содир бўлмайди. Негаки, риёкорлик амални пучга чиқариб, амал соҳибини Аллоҳнинг ғазаби хамда азоб-уқубатига гирифтор қилади.

2) Инсон Аллоҳ учун амал қилади-ю, бироқ унга риё аралашади. Агар амалнинг бошиданок риё аралашган

бўлса, саҳиҳ далиллар бу амалнинг ботил эканига далолат қилади.

3) Инсон Аллоҳ учун амал қилади-ю, сўнг унга риё кўшилади. Бироқ амал соҳиби риёга қарши курашиб, уни йўқотади. Уламолар бу ҳолатда риёнинг амалга путур етказмаслигига иттифоқ қилишган.

4) Амал асносида қўшилган риё кетказилмаса, амални пучга чиқарадими ёки унинг зиёни бўлмай, инсон асл ниятига кўра мукофотланадими? Салаф уламоларимиз бу хусусида ихтилоф қилишган». (Ибн Ражаб роҳимахуллоҳнинг сўзи жузъий ўзгартиришлар билан нақл қилинди).

Иккинчи ҳадис

Абу Хурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинади. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам шундай дедилар: **«Биронтангиз таҳоратини бузса, то таҳорат олмагунча Аллоҳ таоло унинг намозини қабул қилмайди»** [Бухорий: 135, 6954].

Шарҳ:

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламнинг: «Биронтангиз таҳоратини бузса», деган сўзларининг мазмуни шуки, инсон бавл қилиш, ҳожатга чиқиш ёки бундан бошқа таҳоратни бузадиган амаллардан бирини қилса, то таҳорат олмагунча намози қабул қилинмайди.

Доно шариатимиз бизларни намозга гўзал сурат ва чиройли кўринишда киришга йўллаган. Чунки намоз Аллоҳ таоло билан банда ўртасидаги мустаҳкам ришта ва У зотга муножот қилиш йўлидир. Шу боис намозни адо қилишдан олдин покланиш ва таҳорат олишга буюрган ҳамда таҳорасиз намоз қабул қилинмаслигини маълум қилган.

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1- Мусулмон киши жанобат ва ҳайз каби ғуслни вожиб қиладиган катта бетаҳоратсизлик, шунингдек, бавл қилиш ва ҳожатга чиқиш каби кичик бетаҳоратликдан покланма-гунча намози қабул қилинмайди.

2- Бавл қилиш, ҳожатга чиқиш, ел чиқариш ёки жунуб бўлиш каби ишлар таҳоратни бузиб, намозни ботил қилади.

3- Бу ерда намоз қабул қилинмаслигидан мақсад намознинг дуруст бўлмаслиги ва намозхон зиммасидан намоз соқит қилинмаслигидир.

4- Мазкур ҳадис намоз дуруст бўлиши учун таҳорат шарт эканига далолат қилади.

Учинчи ҳадис

Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ос, Абу Ҳурайра ва Ойша розияллоҳу анҳумдан ривоят қилинади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай дедилар: **«Товонларга дўзахда ҳалокат бўлсин»** [Бухорий: 60, 96, 163 ва Муслим: 241. Ойша розияллоҳу анҳонинг ҳадисини ёлғиз имом Муслим ривоят қилган].

Шарҳ:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламининг: «Товонларга», деган сўзларидан мурод таҳорат олишда товонларига сув етказмаган инсонлардир. Бинобарин, ҳадис мазмуни куйидагича: «Таҳорат олишда товонларини рисоладагидек ювмайдиган инсонларга дўзахда ҳалокат бўлсин».

Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам ушбу сўзлари ила бизларни таҳоратда камчиликка йўл қўйиш ва унга лоқайд бўлишдан огоҳлантириб, таҳоратни комил суратда олишга ундамоқдалар.

Одатда оёқларни ювишда унинг орқа қисмига (товонга) сув етиб бориши бироз қийинроқ бўлади. Бу эса таҳорат ва намозга путур еткази. Шу боис мазкур ҳадисда товонни шариатда кўрсатилганидек комил суратда ювишга лоқайд бўлган киши ва унинг товонига азоб бўлиши ҳақида хабар берилмоқда.

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1- Таҳорат аъзоларини диққат-эътибор билан яхшилаб ювиш фарзлиги ва уларни ювишда камчиликка йўл қўймаслик. Мазкур ҳадисда фақат оёқларини рисолагидек ювмаган кишига танбеҳ берилган бўлсада, бироқ қолган аъзолар унга таққосланади. Қолаверса, қолган аъзоларни яхшилаб ювиш кераклиги борасида ҳам далиллар келган.

2- Ҳадисда таҳоратга лоқайдлик билан қараган кишига жиддий таҳдид қилинмоқда.

3- Таҳоратда оёқларни ювиш фарз эканини қўллаб-қувватлайдиган ҳадислар мутавотир даражасига етган. Шунингдек, бутун аҳли суннат ва жамоат уламолари шиаларга хилоф ўлароқ, таҳоратда оёқларни ювиш фарз эканига ижмо қилишган. Шиалар бу борада Расулulloх соллаллоху алайҳи ва салламнинг амаллари ва саҳобаларга оёқ ювишни ўргатганлари ҳақида келган ҳадисларга қарши иш тутишган. Қолаверса, шиалар таҳорат бобидаги соғлом қиёсга зид иш тутдилар. Негаки, оёқларни ювиш унга масх тортишдан кўра яхшироқ тозалайди. Бинобарин, оёқларни ювиш унга масх тортишдан кўра таҳорат олишдан кўзланган мақсадга муносиброқдир.

Тўртинчи ҳадис

Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинади. Расулulloх соллаллоху алайҳи ва саллам шундай дедилар: **«Биронгангиз таҳорат олса, бурнига сув тортиб сўнг**

уни қоқиб ташласин. Агар тош билан истинжо қилса, тоқ сонли қилсин. Шунингдек, ким уйқудан уйғонса қўлини идишга солишдан олдин уни уч бор³ ювсин. Зеро, ҳеч бирингиз қўли қаерда тунаганини билмайди».

Муслим ривоятда: «**Бурнига сув тортсин**», бошқа бир ривоятда: «**Ким таҳорат олса, бурнига сув тортсин**», дейилган [Бухорий: 162 ва Муслим: 278].

Шарх:

Ҳадисдаги: «тош билан истинжо қилса», деган сўздан мурод бавл ёки ҳожат чиқаргандан сўнг олд ва орқа авратни тош билан тозалашдир. [Бунга кесак, қоғоз, пахта, латта ва ҳоказо нажосат асоратини тозалайдиган нарсаларни ҳам киритиш мумкин].

Шунингдек, «тоқ сонли қилсин», деган сўзнинг маъноси олд ва орқа авратни тош ёки кесак билан уч, беш ёки етти каби тоқ сонлар билан тозалаш демакдир. (Бошқа ҳадисларда баён қилинганидек) олд ва орқа авратни энг камида уч бор тозалаш лозим.

«Зеро, ҳеч бирингиз қўли қаерда тунаганини билмайди». Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ушбу сўзлари ила уйқудан сўнг қўл ювиш сабабини баён қилмоқдалар.

Замахшарий, Ибн Ҳазм, Омидий ва Ибн Бурҳон роҳиматумуллоҳ фикрларига кўра, ҳадисдаги «қаерда тунагани», деган сўз «қаерда бўлгани» деган маънода бўлиб, бу ҳукм фақат тунги уйқуга хос бўлмай, балки кундузги уйқуларни ҳам ўз ичига олади. Ҳадисдаги «қўл»дан кафт назарда тутилган. Зеро, қўл сўзи бирон қайдсиз мутлақ айтилганда ундан кафт назарда тугилади.

³ «Уч бор ювсин», деган лафзни ёлғиз имом Муслим зикр қилган бўлиб, имом Бухорий уни зикр қилмаган.

Мазкур ҳадис уч қисмдан ташкил топган бўлиб, ҳар бир қисмнинг ўзига хос ҳукми бор.

1- Маълумки, таҳоратда юзни ювиш фарз. Бурун эса унинг бир бўлагидир. Шу боис, ҳадисда таҳорат олган киши бурнига сув тортиб, сўнг уни қоқиб ташлаши кераклиги айтилган. Бу араб тилида «истиншоқ» ёки «истинсор», дейилади. Таҳоратда бурунни ювиш лозимлиги хусусида жуда кўп саҳиҳ ҳадислар келган. Қолаверса, бурунни ювиш шариат талаб қилган покликка ҳисса қўшадиган амаллардан биридир.

2- Ким ҳожатга боргандан сўнг нажосат асоратини кетказишни истаса, тоқ сонли тош билан истинжо қилиши керак. Олд ёки орқа авратдан чиққан нажосат асоратини кетказишда энг камида уч бор тош билан тозалаш лозим бўлса, энг кўпи билан ўша ердаги нажосат асорати кетиб, у жойнинг пок бўлғунига ишонч ҳосил қилгунга қадар давом этади. Борди-ю нажосат асорати жуфт сон билан кетса, тоқ қилиш мақсадида унга яна битта тош қўшиб тозаланади.

3- Уйқудан уйғонган одам то қўлини уч бор ювмағунича, идишга қўлини ботирмаслиги ёки ҳўл нарсаларни ушламаслиги лозим. Чунки кўпинча тунги уйқу узун бўлади ва одам қашиниш ёки шу каби ишлар учун, ўзи билмай баъзи нажосатларни ушлаши мумкин. Шу боис қўлни тозалаш мақсадида уйқудан сўнг уларни ювиш жорий қилинди.

Уламолар ихтилофи:

Уламолар қай уйқудан сўнг қўлларни ювиш лозимлиги борасида ихтилоф қилишган.

Шофеий ва жумхур уламолар ҳар қандай — хоҳ тунги, хоҳ кундузги уйқудан сўнг қўлларни ювиш лозим, деган фикрни билдиришган. Улар ўз фикрларига далил сифатида

мазкур ҳадисдаги «уйку» сўзи мутлақ зикр қилингани, ундан фақат тунги уйку назарда тутилмаганини айтишган.

Имом Аҳмад ва Довуд Зоҳирий фақат тунги уйкудан сўнг қўллар ювилади дейишган. Улар ўз фикрларини қўллаш мақсадида ҳадисдаги «...кўли қаерда тунаганини билмайди», деган жумлани далил қилиб, тунаш кечага хос эканини айтишган. Қолаверса, улар имом Термизий ва Ибн Можа ривоятидаги: «Бирингиз тунги уйкудан уйғонса...», деган кўшимчани ҳам далил қилишган.

Бу борадаги рожиҳ фикр имом Аҳмад ва Довуд Зоҳирийнинг фикридир. Негаки, уйкудан сўнг қўл ювишдан кўзланган ҳикмат равшан эмас. Бу ҳукм қўлга тегиш эҳтимоли бўлган најосатни тозалаш учун айтилган бўлишидан кўра, кўпроқ иллоти аниқ бўлмаган ибодат кабилидан бўлиши ҳақиқатга яқинроқ. Кундузги уйку қанча узок бўлсада уни тунги уйкуга таққослаб бўлмайди. Чунки одатда кундузги уйку узокқа чўзилмайди. Ваҳоланки, ҳукмлар одатда кўп такрорланадиган ишларга тааллуқли бўлади. Шунингдек, ҳадисларнинг зоҳири мазкур ҳукмнинг тунги уйкуга хос эканига далолат қилади.

Уламолар уйкудан сўнг қўлни ювиш мустаҳаб ёки фарзлиги хусусида ихтилоф қилишган.

Жумхур уламолар ва ҳанбалий мазҳаби уламоларидан Хиракий, Муваффақ ибн Қудома ҳамда Мажд ибн Таймияларнинг, шунингдек, имом Аҳмаддан келган бир фикрга кўра, уйкудан сўнг қўлни ювиш мустаҳаб саналади.

Ҳанбалий мазҳабидаги машхур фикрга кўра, бу иш вожибдир. Дарҳақиқат, ҳадиснинг зоҳири уларнинг фикрини қўллаб-қувватлайди.

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1- Бурунга сув олиб, сўнг уни қоқиш фарз саналади. Имом Нававий роҳимаҳуллоҳ айтади: «Мазкур ҳадис таҳоратда бурунга сув олиш билан ундан сувни қоқиш ўртасида фарқ борлигига очик далил бўлади».

2- Аллоҳ таоло бизларни таҳоратда юзларимизни ювишга буюрган. Ушбу ҳадис орқали бурун юзнинг бир бўлаги экани, бинобарин, уни ҳам ювиш фарзлигини биламиз.

3- Тош билан истинжо қилишда тоқ қилиш лозим. Мажд ибн Таймия ўзининг «*Мунтақо*» китобида шундай дейди: «Нажосат асоратини тозалашда учтадан ортиғида тоқ сон билан якунлаш суннат».

4- Ибн Ҳажар роҳимаҳуллоҳ айтади: «Бир гуруҳ уламолар мазкур ҳадисдан олд ва орқа авратни тош ёки кесак билан тозалагандан сўнг, у ерда қоладиган (оз миқдордаги) нажосат асоратининг зиёни йўқ, деган ҳукми олишган».

5- Тунги уйқудан сўнг қўлни ювиш лозим. Юқорида бу ҳукм тунги уйқуга хос ёки йўқлиги борасидаги, шунингдек, бу ҳукм мустаҳаб ёки фарзлиги хусусидаги уламолар ихтилофи баён қилинди.

6- Уйқудан сўнг қайта таҳорат олиш фарз.

7- Уйқудан сўнг қўлни ювмасдан туриб, уларни идишга ботиришдан қайтарилди. Бу қайтариқнинг ҳукми ё ҳаром, ё макруҳ бўлади. Кимда-ким уйқудан сўнг қўлни ювиш фарз деса, демак, уни ювмасдан идишга ботиришни ҳаром дейди. Уйқудан сўнг қўлни ювиш мустаҳаб деган уламолар эса, уни ювмасдан идишга ботиришни макруҳ дейишади.

8- Ҳадиснинг зоҳирига кўра, уйқудан сўнг қўлларни ювишдан мақсад уларни нажосатдан тозалашдир. Лекин инсон кўпинча уйқуда авратини ушлаш эҳтимоли юқори бўлгани боис ҳукм мазкур эҳтимол устига қурилди.

Бинобарин, қўлни қопга солиб ёки уни бирон нарса билан ўраб ётилган тақдирда ҳам уйқудан сўнг қўлларни ювиш лозим бўлади.

9- Афтидан ҳадисдаги: «...Шунингдек, ким уйқудан уйғонса...», деган жумла ўзидан олдинги жумла билан бир вақтда айтилгандек кўринади. Зотан, имом Бухорий мазкур икки жумланинг санади бир бўлгани боис уларни битта ҳадисда келтиради. Бироқ имом Моликнинг «*Муватто*» китоби ва имом Муслим ривоятида эса бу икки жумла алоҳида икки ҳадисда келтирилган.

Манба: Ихлос веб саҳифаси

